

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Žák se sluchovým postižením při odborném výcviku

Hearing-impaired Student in Professional Training

Markéta Mikšovská

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Blažková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B U – PVOV

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Žák se sluchovým postižením při odborném výcviku vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. října 2015

.....

podpis

Děkuji vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Veronice Blažkové, Ph.D. za ochotu a vstřícnost, kterou mi projevila při zpracování této práce, a za cenné rady a připomínky.

.....
podpis

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem Žák se sluchovým postižením při odborném výcviku je věnována problematice žáků se sluchovým postižením při odborném výcviku. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou, v teoretické části jsou definovány základní pojmy – sluchové postižení, komunikace osob se sluchovým postižením, integrace a inkluze vzdělávání, odborný výcvik. Praktická část je věnována provedenému dotazníkovému šetření, které bylo zaměřeno na zjišťování, zda jsou obory kadeřník a kosmetické služby využívanou volbou pro studium žáka se sluchovým postižením a zda jsou učitelé i učitelé odborného výcviku na práci s tímto žákem připraveni. Bylo zjištěno, že tyto obory nejsou žáky se sluchovým postižením příliš vyhledávány, dále bylo potvrzeno, že učitelé jsou na práci s nimi připraveni a ochotni dále se vzdělávat a také připravovat pomůcky pro tyto žáky.

KLÍČOVÁ SLOVA

žáci se speciálními potřebami, sluchové postižení, žák se sluchovým postižením, odborný výcvik, integrace, komunikace

SUMMARY

The bachelor thesis called Hearing-impaired Student in Professional Training is focused on problems of hearing-impaired students in professional training. The thesis is divided into two parts – theoretical part and practical part. The theoretical part deals with theoretical base of study of education of hearing-impaired students – hearing impairment, communication of hearing-impaired, integration and inclusion are defined. The practical part deals with survey focused on popularity of professional training of hairdressers and beauticians and on teacher's ability to teach hearing-impaired student. It was found the professional training of hairdressers and beauticians are not very popular among hearing-impaired students. It was also confirmed teachers are ready to teach these students and they are willing to study and to make some tools for them.

KEYWORDS

students with special needs, hearing impairment, hearing-impaired student, professional training, integration, communication

Obsah

ÚVOD.....	7
1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ.....	9
1.2 KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD.....	9
2 KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÝM	13
2.1 ODEZÍRÁNÍ.....	14
2.2 TECHNIKY K NAVÁZÁNÍ ZRAKOVÉHO KONTAKTU	15
2.3 ZNAKOVÁ ŘEČ.....	15
2.4 POMŮCKY PRO NEDOSLÝCHAVÉ	16
2.4.1 Sluchadla a jejich rozdělení	16
2.4.2 Kochleární implantát.....	17
3 INTEGRACE A INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	19
3.1 INTEGRACE.....	19
3.1.1 Kritéria integrace	21
3.1.2 Negativa integrace sluchově postiženého žáka	21
3.1.3 Doporučení pro pedagoga při práci s integrovaným žákem se sluchovým postižením	22
3.2 INKLUZE	23
3.3 LEGISLATIVA.....	24
3.3.1 Legislativa vymezení	27
4 ODBORNÝ VÝCVIK	29
4.1 PRÁCE S ŽÁKY SE SPECIFICKÝMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI.....	30
4.2 OBOR KADEŘNÍK	30
4.2.1 Charakteristika přípravy v oboru.....	31
4.2.2 Zdravotní omezení v rámci oboru kadeřník.....	31
4.2.3 Odborné kompetence oboru kadeřník	31
4.3 OBOR KOSMETICKÉ SLUŽBY	32
4.3.1 Charakteristika přípravy v oboru.....	33
4.3.2 Odborné kompetence v oboru kosmetické služby	33
5 PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
5.1 CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	35
5.1.1 Výzkumný problém	35
5.1.2 Výzkumné otázky	35
5.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
5.3 METODA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	36
5.4 DOTAZNÍK	37
6 SHRNUÍ.....	49

6.1	OVĚŘOVÁNÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	49
ZÁVĚR		51
SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ:		53
INTERNETOVÉ ZDROJE:		54
PŘÍLOHY		56

Úvod

Sluchové postižení se v dnešní době stává stále více diskutovaným problémem. Díky integraci žáků se zdravotním postižením dochází k tomu, že se tito jedinci dostávají do mateřských, základních i středních škol, kde se ale potýkají s řadou problémů a překážek jak ve vzdělání samotném, tak ve vztahu ke spolužákům a učitelům. Získat požadovanou kvalifikaci je dnes nezbytnou podmínkou pro uplatnění se jak na trhu práce, tak v běžném i osobním životě. Faktem je, že lidé s jakýmkoliv postižením mají tyto podmínky ztížené. Proto si tato práce klade za cíl poukázat a přiblížit sluchové postižení a vše, co s ním souvisí.

Bakalářská práce s názvem *Žák se sluchovým postižením při odborném výcviku* bude věnována problematice odborného výcviku žáků se sluchovým postižením. Smyslem práce je popsat problematiku sluchového postižení, charakterizovat potřeby žáka se sluchovým postižením a navrhnout konkrétní možnosti, jak s ním pracovat při odborném výcviku (např. jaké zásady je nutné při práci se žákem se sluchovým postižením dodržovat).

U žáků se zdravotním postižením je jejich situace při výběru oboru specifická, v úvahu je třeba brát případné zdravotní omezení žáka při studiu, ale i při následném uplatnění na trhu práce. Samotní žáci se zdravotním postižením nejčastěji uvádějí obtíže s výběrem oboru, o který by měli zájem, nízkou, resp. téměř neexistující poptávku na trhu práce a s tím související minimální možnost později se ve vystudovaném oboru i uplatnit.

Ke specifickým problémům, se kterými se žáci se zdravotním postižením při výběru střední školy a oboru setkávají, patří nezáměr školy přijmout žáka se zdravotním postižením a nedostupnost speciálních pomůcek.

Samotná práce bude rozdělena do dvou částí, a to do části teoretické a části praktické. Teoretická část bude věnována teoretickému úvodu do problematiky. Budou v ní definovány základní pojmy, rozpracována odborná klasifikace a terminologie, podrobněji zde bude vymezen žák s postižením sluchovým, popsány speciální vzdělávací potřeby, charakterizovány možnosti integrace žáků se zdravotním postižením, analyzována legislativa, která upravuje vzdělávání žáků se zdravotním postižením.

Praktická část bude věnována rozboru výsledků dotazníkovému šetření, které bylo v rámci práce provedeno a při němž bylo zjišťováno, do jaké míry jsou učitelé odborných předmětů a učitelé teoretického výcviku informováni o práci se žákem se sluchovým postižením.

Cílem bakalářské práce bude tedy, jak již bylo zmíněno výše, poukázat na problematiku daného fenoménu, respektive poukázat na problematiku vzdělávání žáků se sluchovým postižením a jejich následné uplatnění na trhu práce. Faktem je, že žák sluchovým postižením má ztížené podmínky, proto je na místě zabývat se touto problematikou.

Práci bude předcházet studium odborné literatury zabývající se sluchovým postižením.

1 Sluchové postižení

Za sluchové postižení považujeme sociální důsledek takové ztráty sluchu, kterou již není možné plně kompenzovat technickými pomůckami, a která již tedy negativně ovlivňuje kvalitu života daného jedince.¹ Je tak třeba rozlišovat mezi termíny *sluchová ztráta*, *sluchová porucha*, či *vada sluchu*.

1.2 Klasifikace sluchových vad

Sluchovou vadu lze charakterizovat jako zhoršení sluchového prahu, které je trvalé, nemá tendenci ke zlepšení a nelze jej ovlivnit žádným způsobem léčby. Může být důsledkem poškození kterékoliv části sluchového orgánu.² Základní odlišností mezi vadou sluchu a poruchou sluchu je fakt, že sluchová porucha je stav trvalý. Sluchové vady lze členit na základě různých kritérií, např. podle období vzniku postižení³ či podle místa vzniku postižení.

Vrozené sluchové vady jsou častou geneticky podmíněné. Způsobuje je několik faktorů, například genetická porucha informace, v prenatálním období mohou vznikat v důsledku infekce přenesené z matky na plod.

Získané sluchové vady se mohou rozvinout po prodělání infekčního onemocnění, například po meningitidě či v důsledku častých zánětů středního ucha. Další příčinou může být úraz hlavy, kdy dojde ke zlomení nebo rozpojení ušních kůstek. V postnatálním období vady sluchu vznikají před fixací řeči, tyto vady jsou označovány jako prelingvální, nebo vznikají po fixaci řeči a ty označujeme jako postlingvální.⁴

---

¹ KAŠPAR, Zdeněk. *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. 2., oprav. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

² NOVÁK, A. *Korekce sluchových vad sluchadly*. Praha: vlastní náklady autora, 1995.

³ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících po jejich vlastním osudu - 2. díl*. Praha: FRPSP, Septima, 1998.

⁴ HORÁKOVÁ, Radka. Uvedení do surdopedie. In PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. s. 127 – 141.

Šlapák a Floriánová rozlišují sluchové vady, které jsou způsobené poškozením centrálního nervového ústrojí dle místa vzniku. Dělí je na vady percepční a převodní.⁵

Percepční poškození je způsobeno poškozením vnitřního ucha nebo poškozením sluchového nervu. U této vady dochází ke špatnému rozeznávání slova, které je pro osoby s tímto postižením nesrozumitelné. Takto postižený slyší, ale nerozumí. Infekce matky prodělané v době těhotenství mohou způsobit percepční vadu, např. infekce cytomegalovirem, zarděnkami, toxoplazmózou. Úplnou hluchotu může způsobit meningitida. Při úrazu hlavy může dojít k přetnutí sluchového nervu. Získaná percepční vada může vzniknout i v důsledku odumírání vláskových buněk, ve vysokém věku se projevuje presbyakuzií neboli stařeckou nedoslýchavostí.⁶

Převodní poškození je porucha kvantitativní vzniklá v důsledku narušení převodního ústrojí sluchového orgánu. Projevuje se především tak, že člověk slyší řeč v menší intenzitě. Je postiženo slyšení hlubokých tónů, vnímání melodie, dynamiky hlasu, ale základní vnímání řeči je zachováno. Dochází zde k zeslabení sluchového vjemu, ne však k jeho zkreslení. Tato porucha se pohybuje od lehké až ke střední nedoslýchavosti.

Existuje také smíšená sluchová porucha, která zahrnuje poruchu jak percepční, tak i převodní.⁷

Vágnerová (Vágnerová, 2004) dělí sluchové vady na těžkou nedoslýchavost, zbytky sluchu a hluchotu. Těžká nedoslýchavost je sluchová ztráta, která dosahuje rozmezí 71 – 90 dB. Lidem s tímto postižením může pomoci sluchadlo, s jehož pomocí jsou schopni vnímat řeč. Dalším stupněm sluchové vady jsou tzv. zbytky sluchu. Sluchová ztráta je u tohoto stupně větší než 91 dB. Takto postižení mohou leccos slyšet, ale nerozumějí obsahu a nedovedou tyto zvuky přesně diferencovat. Hluchota je považována za ztrátu sluchu větší než 110 dB, kdy postižení lidé nejsou schopni slyšet vůbec nic.⁸

---

⁵ ŠLAPÁK, Ivo – FLORIÁNOVÁ, Pavla. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatricie*. Brno: Paido, 1999.

⁶ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících po jejich vlastním osudu - 2. díl*. Praha: FRPSP, Septima, 1998.

⁷ JANOTOVÁ, Naděžda – SVOBODOVÁ, Karla. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998.

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004.

Dalším stupněm je hluchota. I tu lze dále klasifikovat. Úplná hluchota je naprostá ztráta sluchu.⁹ Od ní se odlišuje praktická hluchota, kdy má jedinec se sluchovým postiženým tzv. zbytky sluchu. Dále ohluchlost, což je stav, kdy dochází ke ztrátě sluchu v průběhu života, což bývá označováno jako progresivní vada sluchu.

Obecně uznávanou je typologie stanovená Světovou zdravotnickou organizací (WHO) z roku 1980. Sluchová ztráta je měřena v decibelech v lepším uchu na kmitočtech 500, 1000 a 2000 Hz. Z této klasifikace vychází i vyhláška MPSV č. 284/1995 (viz Tabulka č. 1).

Tabulka č. 1 Klasifikace sluchových vad – jednotlivé kategorie ztráty sluchu¹⁰

Velikost ztráty sluchu podle WHO	Název kategorie ztráty Sluchu	Název kategorie podle vyhl. MPSV č. 284/1995Sb.
0-25 Db	Normální sluch	
26-40 dB	Lehká nedoslýchavost	Lehká nedoslýchavost
41 – 55 dB	Střední nedoslýchavost	Středně těžká nedoslýchavost
56 - 70 dB	Středně těžké poškození sluchu	Těžká nedoslýchavost
71-90 dB	Těžké poškození sluchu	Praktická hluchota

⁹ PULDA, Miloš, LEJSKA, Mojmir. *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996.

¹⁰ BÝTEŠNÍKOVÁ, I., HORÁKOVÁ, R., KLENKOVÁ, J. *Logopedie & Surdopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007, s. 94.

Více než 90 dB, ale body v audiogramu i nad 1kHz	Velmi závažné poškození sluchu	Úplná hluchota
V audiogramu nejsou žádné body nad 1 kHz	Neslyšící	Úplná hluchota

2 Komunikace osob se sluchovým postiženým

Komunikace je způsob interakce mezi lidmi. Slovo komunikace má původ v latinském slově *communicare*, které znamená radit se s někým, dorozumívat se, styk, souvislost, spojení.

Komunikace vždy probíhá za nějakým účelem. Podle Vymětala může být cílem komunikace výměna informací, snaha ovlivnit chování lidí či snaha ovlivnit mezilidské vztahy mezi jedinci a vztah k vlastní osobě.¹¹

Aby se zvýšila pravděpodobnost úspěšnosti této interakce, je třeba si uvědomit, že i komunikace má své požadavky, mezi které patří stručnost, správnost, zřetelnost a zdvořilost. Dodržování těchto zásad oběma účastníky komunikace (produktorem i recipientem) napomáhá dosažení cílů komunikace.

Sluchové postižení má na komunikaci zásadní vliv. Specifikem komunikace u jedinců se sluchovým postižením je využívání jiných dostupných možností a způsobů, jak se dorozumět s okolím. Lidé se sluchovým postižením mohou využívat například znakový jazyk, prstovou abecedu, odezírání ze rtů, psanou formu komunikace a další možné způsoby. Protože znakový jazyk stále větší část společnosti neumí, často dochází ke vzniku výrazných komunikačních bariér. Lidé se sluchovým postižením volí způsob komunikace podle stupně svého postižení, svých možností a schopností a také s ohledem na osobu, s níž komunikují. Stejně tak musí ti, kteří se sluchově postiženými komunikují, volit komunikační formy, a to jak verbální, tak i neverbální a dle stupně sluchového postižení recipienta.

Pro nedoslýchavé existuje řada pomůcek, jako jsou sluchadla, osobní zesilovače, pojítka s infračerveným a rádiovým přenosem, indukční smyčky, pomůcky pro zesílení televize nebo pomůcky pro zesílený poslech telefonu. Neslyšící mají také usnadňující pomůcky na vnímání mluvené lidské řeči jako kochleární implantáty, vibrotaktilní či elektronické pomůcky.¹²

---

¹¹ VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací: Efektivní komunikace v praxi*. Praha: Grada, 2008.

¹² SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha: Portál, 2010.

2.1 Odezírání

Odezírání je jednou z možností jak mohou neslyšící komunikovat s okolím. Při odezírání recipient sleduje pohyb rtů produktora, a tím může částečně porozumět tomu, co chce produktor říci. Odezírat však lze pouze několik hlásek. Nejlépe se se dají odezírat vokály (a, e, i, o u), naopak velmi obtížně lze rozeznat sykavky.

Vedle výhod, které odezírání skýtá, např. možnost přijímání sdělení od slyšících jedinců, kteří neovládají znakovou řeč, je třeba uvést také fakt, že odezírání má i své nevýhody. Je nutné si uvědomit, že není pravidlem, že každý jedinec se sluchovým postižením by měl dobře odezírat. Odezírání je také velmi náročné, dospělý jedinec dokáže odezírat jen asi 20 minut. U odezírání se můžou vyskytovat i další problémy. Odezírající osoba nemůže rozeznat melodii (tónový průběh řeči), důraz a intonaci (melodický a silový průběh jednotlivých výpovědí) mluvčího. Dále nemusí rozeznat nebo zachytit změnu hlasu, střídání komunikačních partnerů a změnu tématu.

Aby mohl neslyšící odezírat, musí být splněny některé podmínky odezírání. Rozlišujeme podmínky vnitřní a vnější.¹³

Vnitřní podmínky lze dělit na fyziologické, psychické a verbální. Fyziologické podmínky předpokládají neporušený zrak a mentální funkce, schopnost využít zbytků sluchu a vibračního vnímání a zohledňují celkový stav organismu. Psychické podmínky jsou vrozenými předpoklady, zohledňují kvalitu kognitivních funkcí, tedy paměti, pozornosti, úrovně myšlenkových operací a schopnost předvádět zrakové vjemy na pojmy. Verbální podmínky zahrnují slovní zásobu, znalost gramatiky užívaného jazyka, znalost větného kontextu a dosažený stupeň dorozumívacích schopností.

Pro snazší odezírání je vhodné dodržovat určitá pravidla. Při komunikaci udržujeme vhodnou vzdálenost, nejsme od neslyšícího příliš daleko, při rozhovoru si nezakrýváme ústa, ani od odezírajícího neodvracíme hlavu. Neměli bychom mluvit příliš rychle a slova, která říkáme, volíme vhodně a říkáme je plynule.¹⁴

---

¹³ PULDA, Miloš, LEJSKA, Mojmír. *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996.

¹⁴ JANOTOVÁ, Naděžda – SVOBODOVÁ, Karla. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998.

2.2 Techniky k navázání zrakového kontaktu

Ve většině případů jsou lidé se sluchovým postižením při komunikaci zcela odkázáni na zrakový kontakt se svým komunikačním partnerem. Pro navázání komunikace je zapotřebí zrakový kontakt navázat. K tomu lze využít několik různých technik. Příkladem takových technik dle Langer a Kučery (2012) je vytvoření určitého zvuku. Lidé se sluchovým postižením mají většinou zachovány alespoň malé zbytky sluchu, které mohou být využity při oslovení, zavolání jména osoby, tlesknutí apod. Další technikou, která může být využita, je dotyk, respektive jemné poklepání dlaní na rameno. Můžeme zadupat na podlahu nebo zaťukat na desku stolu, které se osoba se sluchovým postižením dotýká. Dále můžeme využít světlo zablíknutím apod.¹⁵

2.3 Znaková řeč

Znaková řeč představuje další možnost, jak mohou lidé se sluchovým postižením komunikovat se svým okolím. Přestože ve všeobecném povědomí je znaková řeč chápána jako tzv. překlad mluveného jazyka, kdy má každé slovo ekvivalent v podobě znaku, je třeba si uvědomit, že i ve způsobu komunikace pomocí znaků existují zásadní rozdíly. Zákon o znakové řeči č. 155/1998 Sb. definuje komunikační systémy na znakovanou češtinu a znakový jazyk.

Znakovaná čeština v podstatě odpovídá všeobecně přijímané formě znakové řeči. Jedná se o způsob dorozumívání se vizuálně motorickou formou. Byla vytvořena slyšícími, proto vychází z mluveného jazyka. Každému slovu přísluší jeden znak, z nich se poté tvoří věty, které odpovídají běžně mluveným větám.

Znakový jazyk je komunikační systém s vlastní gramatikou a lexikonem, přirozený jazyk a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Na rozdíl od znakované češtiny není znakový jazyk odvozen z mluveného jazyka, má tedy nejen vlastní lexikon, ale i vlastní gramatiku. O jeho svébytnosti svědčí mj. také jeho

---

¹⁵ LANGER, Jiří – KUČERA, Pavel. Komunikace s osobami se sluchovým postižením In LUDÍKOVÁ, Libuše – KOZÁKOVÁ, Zdeňka. *Specifika komunikace s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

vnitřní diferenciaci. Obdobně jako v národním jazyku slyšících i ve znakovém jazyku dochází rozrůznění z hlediska teritoriálního, sociálního i časového. Rozdíly lze tedy sledovat ve znakovém jazyce užívaném jedince na západě Čech a na Moravě, při komunikaci oficiální, polooficiální či neoficiální i při komunikaci mezi příslušníky různých generací.¹⁶

2.4 Pomůcky pro nedoslýchavé

Jak již bylo zmíněno výše, pro sluchově postižené jedince existuje v dnešní době několik druhů kompenzačních pomůcek, jako jsou například sluchadla, kochleární implantáty, indukční smyčky, osobní zesilovače, vibrační budíky či mobilní telefony pro nedoslýchavé, některé moderní pomůcky mohou být nastaveny přímo na míru neslyšícímu.¹⁷ Prvními dvěma uvedenými se budeme dále blíže zabývat.

2.4.1 Sluchadla a jejich rozdělení

Sluchadla jsou elektronická pomůcka, jejich hlavní funkcí je zesílení zvuku, především řeči. Jedná se vlastně o miniaturní zesilovač zvuku. Je třeba si uvědomit, že sluchadla nemůžou neslyšícímu zajistit zcela „normální“ sluch, jedná se pouze o kompenzační pomůcku, mohou mu tedy poskytnout přínos při kompenzaci sluchové vady.¹⁸

V současnosti jsou využívány různé typy sluchadel. Rozlišujeme sluchadla analogová a digitální, která se dělí podle tvaru a signálu. Rozlišujeme sluchadla závěsná, sluchadla nitroušní a sluchadla zvukovodová. Ne každé sluchadlo je vhodné pro všechny vady, při výběru této pomůcky tak neslyšící musí zohlednit nejen estetickou stránku a vlastní schopnost manipulace se sluchadlem, ale také skutečnost, pro jakou sluchovou vadu je určeno.

Nejznámější a nejpoužívanější jsou závěsná sluchadla, jejichž výhodou je snadná manipulace. Závěsná sluchadla jsou zavěšena za ušním boltcem na tzv. háku. Zvuk se přivádí do zvukovodu a k bubínku plastovou trubičkou s ušní vložkou, případně je ve zvukovodu umístěno samotné sluchátko.

---

¹⁶ MACUROVÁ, Alena. Jazyk v komunikaci neslyšících (Předběžné poznámky). In *Slovo a slovesnost*, 55 1994, s. 121-132.

¹⁷ HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: Úvod do surdopedie* Praha: Portál, 2012.

¹⁸ ŠÁNDOROVÁ, Zdenka. *Výbrané kapitoly z komprehensivní surdopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003.

Nitroušní sluchadla se umísťují přímo do ucha, mohou to být sluchadla boltcová, která vyplňují konchu boltce nebo zvukovodová, která se umísťují do zvukovodu. Kanálová sluchadla se skrývají také ve zvukovodu. Tento typ sluchadel se vyrábí uživatelům tzv. na míru na základě otisku tvaru jejich zvukovodu.¹⁹

U dospělých jedinců se běžně používají sluchadla brýlová, kdy zvuk je veden kostním vibrátorem.

Jako zesilovač zvuku se používá indukční smyčka, která mění analogový signál na elektromagnetické pole, které je sluchadlem zachycováno uvnitř celé plochy, která je smyčkou ovinuta. Výhodou indukční smyčky je, že zachycený signál není zkreslován. Zvuk, který je šířený smyčkou, pochází jen z připojeného mikrofonu a není tedy rušen hlukem z okolí.²⁰

2.4.2 Kochleární implantát

Vedle sluchadel, tedy přístrojů, které fungují na principu zesilování zvuku, a tudíž jsou využitelné pouze pro jedince s dostatečným počtem vláskových buněk sloužících k přenosu zvuku, existuje také přístroj, jež je v podstatě schopný tyto buňky nahradit.

Jak již vyplývá z názvu, kochleární implantát je elektronický implantovaný přístroj, který funguje jako funkční smyslová náhrada. Elektrickou stimulací sluchového nervu zprostředkovává sluchové vjemy.

Kochleární implantát je tvořen dvěma základními částmi, z nichž jedna je implantována, druhá část je zevní. Vnitřní implantovaná část obsahuje přijímač umístěný do skalní kosti a svazek elektrod zavedený do hlemýždě. Vnější část je umístěna za boltcem a skládá se z řečového procesoru a mikrofonu s vysílací cívkou. Zvuk zachycený mikrofonem je v řečovém procesoru zakódován a vysílán do vnitřní implantované části, odkud putuje do hlemýždě.

---

¹⁹ ŠKODOVÁ, Eva, JEDLICKA, Ivan a kol. *Klinická logopedie*. 2., akt. vyd. Praha: Portál, 2007.

²⁰ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících po jejich vlastním osudu - 2. díl*. Praha: FRPSP, Septima, 1998.

Kochleární implantát je vhodný zejména pro děti, a to jak pro ty, které mají vrozené těžké postižení sluchu a ani výkonná sluchadla jim nezprostředkují percepci řeči, tak pro ty, které ohluchly po zánětu centrálního nervového systému.²¹

---

²¹ PULDA, Miloš, LEJSKA, Mojmir. *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996.

3 Integrace a inkluzivní vzdělávání

3.1 Integrace

V literatuře se v souvislosti s pojmem integrace můžeme setkat s mnoha různými definicemi.

Pojem integrace je v pedagogickém smyslu myšlen jako jednota mezi člověkem a jeho vztahem k okolí. Je to oboustranný psychosociální proces sblížení integrujících se a jedinců integrovaných, který může být uskutečněn pouze v homeostatické rovnováze za pomoci sblížení různých existencí. Dle Hájkové jde o myšlenku zachování či obnovy společného prostoru k životu a k učení lidí s postižením a bez postižení, lidí, kteří vyznávají různá náboženství, pocházejí z různých kultur takovým způsobem, aby měli všichni zainteresovaní možnost rozvíjet se odpovídajícím způsobem a byli při tom zároveň obohacováni. Vedle toho školní integraci definuje Hájková jako *úsilí zajistit výchovu a vzdělávání jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami v nerestriktivním prostředí za pomoci různorodé nabídky vzdělávacích možností a postupů s ohledem na jejich osobní zájmy a současně s ohledem na celospolečenské trendy ve výchově a vzdělávání.*²²

Integraci považujeme za nejvyšší možný stupeň socializace. Socializaci označuje jako proces, který využívá speciálně pedagogických prostředků, a tím umožňuje včasné zapojení se člověka s postižením do společnosti. Dle míry zapojení se do společnosti pak rozlišuje čtyři možné stupně socializace. Integraci chápe jako naprosté zapojení se a splynutí znevýhodněného jedince ve společnosti. Dalším, nižším stupněm je adaptace, což je přizpůsobení se znevýhodněného jedince společenskému prostředí za určitých omezujících podmínek. Utilita, jako další stupeň, je sociální upotřebitelností znevýhodněného člověka, jeho možnosti rozvoje jsou však omezené a může se uplatňovat ve společnosti jen pod dohledem dalších osob. Konečně posledním a nejnižším stupněm je inferiorita, což je sociální nepoužitelnost či segregace jedince.²³

---

²² HÁJKOVÁ, Vanda. *Integrativní pedagogika*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2005, s. 27.

²³ MICHALÍK, J. *Školská integrace dětí se zdravotním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999.

Jesenský popisuje pedagogickou integraci jako aplikaci stupňů sociální integrace. Jako nejvyšší stupeň považuje plnou integraci, což je integrace v jakémkoliv výchovně vzdělávacím prostředí bez použití speciálních pomůcek s vysokým sociálním statutem. Dalším stupněm je podmíněná integrace, která využívá osobních kompenzačních a reedukačních pomůcek. O snížené integraci hovoří jako o integraci, která stojí na technické či jiné úpravě výchovně vzdělávacího prostředí, která využívá speciálních pomůcek s mírně sníženým sociálním statutem daného jedince. Ohraničená integrace je dalším stupněm. Ta představuje začlenění jedince v technicky upraveném výchovně vzdělávacím prostředí za použití speciálních pomůcek, s pravidelným uplatňováním speciálních metod se sníženým sociálním statutem. Vymezená integrace stojí na upraveném výchovně vzdělávacím prostředí a využívá speciálních pomůcek s pravidelným uplatňováním speciálních metod v průměrném rozsahu při uchování přijatelného sociálního statusu. Redukovaná integrace je myšlena jako začlenění se jedince v rámci upraveného výchovně vzdělávacího prostředí s využíváním speciálních pomůcek, s pravidelným uplatňováním speciálních metod v převládajícím rozsahu při přijatelném sociálním statusu. Narušená integrace stojí na upraveném výchovně vzdělávacím prostředí s využíváním speciálních pomůcek. Využívá speciálních metod v plném rozsahu při zachování integračních cílů a obsahů při sníženém sociálním statusu.²⁴

Dalším stupněm je segregovaná výchova a vzdělávání v upravených podmínkách s použitím speciálních pomůcek, která využívá speciálních metod v plném rozsahu se zachováním integračních cílů s omezeným sociálním statutem a vysoce segregovaná výchova a vzdělávání ve speciálně upraveném prostředí s použitím pomůcek, s uplatněním speciálních metod v plném rozsahu při uplatnění reedukace integračních cílů a obsahů s podstatně omezeným sociálním statutem.²⁵

Důvodů, proč se rodiče dětí se sluchovým postižením rozhodují pro integraci do běžných škol, je několik. Smyslem integrace je snaha nevyčleňovat žáka ze sociálních vazeb s vrstevníky v místě jeho bydliště. Rodiče tak mají snahu odbourat dlouhé a vyčerpávající dojíždění do speciální školy, případně pobytu v internátním zařízení. Fungování pouze mezi neslyšícími dětmi vnímají rodiče často jako stranění se, uzavírání do jedné jediné skupiny, která nemá širší kontakty se společností slyšících, ve kterém budou muset tyto děti fungovat.

---

²⁵ JESENSKÝ, Ján. *Integrace – znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998.

Často si rodiče myslí, že větší počet dětí vytváří takové prostředí, které stimuluje děti s postižením k lepším výkonům.

3.1.1 Kritéria integrace

Dle Langer a Souralové nemusí být integrace žáka vždy vhodná, a tudíž ani úspěšná. Nejdůležitější hlediska ovlivňující úspěšnost, potažmo neúspěšnost integrace jsou ta, která se týkají přímo osoby žáka. Jedná se o stupeň jeho sluchového postižení, úroveň komunikačních dovedností, schopnost používat dostupné technické kompenzační pomůcky, úroveň mentálních schopností a sociálních dovedností žáka a jeho osobnostní vlastnosti.²⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že nezbytným kritériem pro integraci do běžné školy je schopnost celodenně využívat sluchadlo či kochleární implantát a zvládat jeho běžnou údržbu. Dále je nutné, aby studenti rozuměli řeči a byli schopni odezírat. Odezírání je významnější než velikost sluchové ztráty, proto mohou být integrováni i takoví žáci, kteří mohou mít i špatnou výslovnost a řeč, ale mají širokou slovní zásobu, kterou jsou schopni při odborném výcviku a vyučování využít.

Intelekt žáka by měl být spíše nadprůměrný a to z toho důvodu, aby byl schopen zvládat přibývající množství učiva a časté střídání učitelů, což vyžaduje stálé a náročné soustředění se.

Žáci by měli mít určité předpoklady a schopnosti, jako je například komunikativnost, schopnost domluvit se s ostatními, nadprůměrnou inteligenci a velké znalosti v různých oblastech, ctížádostivost, vstřícnost, otevřenou pozitivní povahu. Neméně důležité je, aby tito žáci byli schopni navazovat a vytvářet přátelské vztahy s vrstevníky i s učiteli.

3.1.2 Negativa integrace sluchově postiženého žáka

Častým problémem je orientace v prostorách školní budovy či v prostorách, kde probíhá výcvik. Při odborném výcviku žáky často ruší šum, nezřetelná výslovnost pedagoga, časté střídání pedagogů, menší zájem či schopnost přizpůsobit se potřebám daného žáka, únava, která pramení z nutnosti udržet pozornost a z nutnosti dlouhodobě odezírat.

---

²⁶ LANGER, Jiří – SOURALOVÁ, Eva. *Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením*. Olomouc: 2013.

Během odborného výcviku se ukázalo jako problém užívání mnoha odborných termínů a pojmů. Pro většinu žáků je ale obtížná i společná komunikace s vrstevníky. Žáci se sluchovým postižením se za svůj handicap velice často stydí, což může vést ke stranění se, k uzavírání se do sebe a k nezapojování se do dění v kolektivu. Navázat přátelský vztah s vrstevníky je tak pro neslyšící velmi náročné. Pocit osamělosti, nepřijetí a neporozumění je v praxi častým důvodem, proč žáci uvažují o přestupu na jinou školu. Důležité je, aby žáci cítili podporu a zájem strany pedagogů, neboť jejich nezájem žáky deprimuje a ztrácí tak motivaci pro další studium.

3.1.3 Doporučení pro pedagoga při práci s integrovaným žákem se sluchovým postižením

Práce s integrovaným žákem se sluchovým postižením má svá specifika a je tedy nutné, aby se pedagog seznámil s některými základními pravidly vycházejícími ze speciálních vzdělávacích potřeb sluchově postiženého žáka, která je nutné dodržovat, neboť jsou pro úspěšně vzdělávání zásadní. Pro potřeby této práce se budeme věnovat zásadám, jež se týkají odborného výcviku žáků.

Při odborném výcviku si pedagog nikdy nesmí zakrývat obličej, jak již bylo zmíněno výše, a neměl by mít nikdy světlo v zádech, měl by vhodně zvolit tempo a hlasitost řeči a při komunikaci nemít nic v ústech. Je zapotřebí také upravit technické vybavení provozovny tak, aby mohla být co nejvíce zajištěná akustika pro dobré odezírání. Učitel by neměl při výkladu chodit, měl by stát na jednom místě a v žádném případě by se neměl k žáku otáčet zády. Řeč by měla být jasná, zřetelná, měl by výrazně artikulovat a neslyšícího žáka upozornit na komunikaci. Užitečné je, když si pedagog vytvoří zásobu standardně užívaných slov, které nejčastěji používá. Důležité věci by se měly psát buď na tabuli (je-li k dispozici), nebo na papír, který má žák na očích. Stále by se měl pedagog přesvědčovat, zda postižený žák rozumí látce. Nápomocné může být i to, že probrané učivo zapisuje do speciálního notýsku, kam se žák může vždy s rodiči podívat. V praxi se také osvědčila příležitostná pomoc od žáka bez postižení. Při výkladu je také nutná zpětná vazba, aby měl vyučující jistotu, že žák probranému učivu porozuměl. Vhodné je také žákovi poskytnout látku předem předtištěnou na pracovním listě nebo může zápis poskytnout také elektronickou formou.

Při výkladu nového nebo při osvojování již probraného učiva není vhodné používat cizí slova nebo složité odborné výrazy a také by měl pedagog dohlédnout, zda má žák funkční sluchadlo.

Někteří pedagogové využívají při hodinách či při výcviku různé technické pomůcky na principu indukční smyčky s mikrofonem, které umožňují lepší slyšení žáka i při pohybu pedagoga. Při výkladu v odborném výcviku pedagog využívá především názornosti a k tomu lze využívat i různé technické pomůcky např. nástěnné tabule, modely, ilustrované texty apod. Vhodné je také položení koberce nebo alespoň měkkých koncovek na nohy židli pro snížení hluku. Užitečné je užití otočnou židli, aby byl žák schopen lépe odezírat od ostatních spolužáků a mohl tak na ně reagovat. Nápomocná může být individuální práce s žákem s postižením, která probíhá ráno před vyučováním. Cílem je objasnit, co se bude během praxe či výuky probírat a nacvičovat.

Někteří pedagogové se naučili základy znakového jazyka, avšak tento jev není v praxi častý. Při výkladu jsou využívány názornější prostředky, pedagogové si mohou sami vyrábět vhodné pomůcky nebo texty. Vhodné je také zadávat studentské skupině více společných projektů a skupinových prací, aby byla podporována spolupráce ve skupině. Variantou může být i přítomnost asistenta nebo tlumočnicka znakového jazyka.²⁷

3.2 Inkluze

Na první pohled se může zdát, že pojmy integrace a inkluze jsou totožné. Není tomu tak. Integrací se myslí *proces, možnosti a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby.*²⁸ Vedle toho inkluze znamená *vytvoření takového prostředí ve třídě, které vítá a oceňuje odlišnosti, popírá vylučování lidí s postižením ze společnosti, odmítá jakékoli předsudky a diskriminaci.*²⁹ Cílem je vytvořit prostředí

---

²⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Vzdělávání žáků se zdravotním postižením ve středních školách*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012.

²⁸ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2., přepr. a akt.vyd. Praha: Portál, 2002.

pečující o všechny a otevřené všem, prostředí, kde žáci se speciálními potřebami nejsou jiní a odlišní. Základem je tedy přesvědčení, že jsou si všichni lidé rovni, co se týče práv a důstojnosti. Lidé s postižením jsou tedy zapojováni do všech aktivit, činností. Pouze v případě, kdy je nezbytně nutná pomoc a podpora, je jim tato pomoc nabídnuta a poskytnuta. Právě v tomto momentu je patrný posun od integračních postupů, které představují zajištění speciálních prostředků, péče, pomoci a podpory osobám s postižením, aby byli schopni se zapojit do činností v běžném životě

Inkluze není privilegium, které si žák musí „zasloužit“ zvládnutím požadavků dané školy či oboru, ale je to jakési automatické právo, které se nevyužije pouze v případě, když speciální vzdělávání představuje variantu ještě lepší, nebo kdyby inkluzivní vzdělávání mohlo dítě nějakým způsobem poškodit. Zde je na místě bezbariérové prostředí, kvalitní kompenzační a edukační pomůcky, postoje veřejnosti a spolužáků, individuální pedagogická a psychologická péče a případně i pomoc osobního asistenta či asistenta učitele. K podpoře inkluze přispívají i nižší počty žáků ve třídách.

Integrace a inkluze nejsou autonomními protipóly řešení problémů lidí s postižením, spíše se jejich metodické postupy vzájemně doplňují a prolínají.

3.3 Legislativa

Ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami dochází v posledních letech k velkým změnám. Cílem je co nejvíce žáky se speciálními vzdělávacími potřebami integrovat do běžných základních a středních škol v dnešní době lze brát integraci jako prospěšnou změnu ve vzdělávání právě u těchto žáků, jelikož integrace má své nesporné výhody, například že se žáci mohou posouvat ke kvalitnějšímu vzdělávání v běžném prostředí školy a mohou být se svými vrstevníky. V souvislosti s tím se mění i postavení učitelů, kteří mohou takového integrovaného žáka mít ve třídě.

Pro děti a mládež se specifickými vzdělávacími potřebami vzdělávání v ČR upravuje zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, popis vzdělávací soustavy se uvádí v § 16, který se zabývá vzděláváním dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, podle odstavce 6 pak tito dále mají právo na vzdělání, vytvoření podmínek pro vzdělávání a na poradenskou pomoc. Jsou zde stanoveny také vhodné podmínky, které by měly odpovídat jejich potřebám jak ve vzdělávání, tak i v hodnocení žáků. Odstavec 7 téhož zákona uvádí, že žáci se

speciálními potřebami mají nárok na didaktické a kompenzační pomůcky, které by jim měly být poskytovány školou. Žákům neslyšícím by měla škola zajišťovat bezplatné vzdělávání prostřednictvím komunikačních systémů podle zákona č. 155/1998 Sb. (o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění novely č. 384/ 2008 Sb.³⁰) Školský zákon je novelizován vyhláškou č.73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Další novelizace č. 62/ 2007 Sb. a č. 147/ 2011 Sb (v § 1 odst. 4 bod b) stanovuje žáka s těžkým sluchovým postižením, které žákovi znemožňuje nebo závažným způsobem omezuje rozumění mluvené řeči i při využití kompenzačních pomůcek a zrakové kontroly.³¹

*Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé další vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanovuje také podmínky, podle kterých se vzdělávání a výchova uskutečňuje.*³²

Podle školského zákona č. 561/2004 Sb. § 16 jsou za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami považováni žáci se zdravotním postižením, například tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, dále pak žáci s dlouhodobou nemocí, lehké zdravotní poruchy, žáci s narušenou komunikační schopností nebo se specifickými poruchami učení apod. Tento zákon nabyl účinnosti 1. ledna 2005. Zákon také stanovuje nutnost zohlednit vzdělávací potřeby i žákům z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením nebo nařízená ústavní či ochranná výchova. Dále také určuje podmínky pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na odpovídající vzdělávání, jehož obsah a formy odpovídají vzdělávacím potřebám, dále pak na poradenskou pomoc školy a školského zařízení.

Měly by se respektovat žákovy potřeby a také být vytvářeny podmínky, které jim toto vzdělávání umožní. Žáci mají také právo na bezplatné užívání specializovaných učebnic, speciálních učebních pomůcek, poradenskou pomoc jednak školy, nebo školského

---

³⁰ LANGER, Jiří – SOURALOVÁ, Eva. *Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením*. Olomouc: 2013.

³¹ LANGER, Jiří – SOURALOVÁ, Eva. *Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením*. Olomouc: 2013, s. 9.

³² *Zákon č. 49/2009 Sb.* [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-49-2009-sb-kterym-se-meni-zakon-c-561-2004-sb>.

poradenského zařízení. Žáci mají právo na vzdělávání, které odpovídá jejich specifickým potřebám tak, aby integrace mohla být co nejlépe realizována.

V případě závažného a těžkého mentálního postižení, žáci s postižením více vadami a žáci s autismem se vzdělávají na speciálních školách, rodiče žáka se musí rozhodnout, kterou vzdělávací cestu pro své dítě zvolí jednak vzdělávání v běžné základní škole, tj. integraci, nebo v systému škol samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením tj. ve speciální škole.

V zákoně je také stanoven způsob hodnocení žáků. Prospěch může být hodnocen na vysvědčení několika způsoby. A to klasifikačními stupni, slovně, případně je přípustná kombinace obou těchto možností. Při hodnocení žáka by se mělo přihlížet k formě jeho postižení a výši znevýhodnění a také respektovat individuální tempo a možnosti žáka.

Vhodné je taky ve spolupráci s vedením školy, zákonnými zástupci umožnit integrovanému žákovi využívat asistenta pedagoga. V rámci školy je také možné zřizovat studijní skupiny, třídy s upravenými vzdělávacími plány³³

Cílem poradenské služby je rozvíjení schopností, dovedností a zájmů žáků, má za úkol vytvořit takové podmínky, aby byl zajištěn zdravý vývoj fyzických, psychických a sociálních podmínek pro rozvoj žáka. Také zajišťují pedagogickým pracovníkům rozvoj dovedností a znalostí. Na školách jsou poradenské služby zajišťovány buďto výchovným poradcem, školním psychologem, školním metodikem prevence a i školním speciálním pedagogem.

Integrace žáků se zdravotním postižením či sociálním znevýhodněním napomáhá všem zúčastněným, žákům se specifickými vzdělávacími potřebami, žákům se zdravotním postižením, žákům se sociálním znevýhodněním, ale i ostatním žákům a pedagogům. Napomáhá tomu, aby si žáci uvědomili, že lidé jsou různí a mají tedy také různé potřeby, což do budoucna napomáhá jejich smyslu pro toleranci jak nedostatků a odlišností u okolí, tak také nedostatků a odlišností vlastních. Žáci s postižením se učí vyrovnávat žákům bez postižení, kteří pro ně mohou fungovat jako motivace, je to důležité zejména z toho důvodu, že v přirozeném životě také nejsou izolováni a potýkají se se stejnými situacemi.

---

33 *Vyhláška č. 73/2005 Sb., § 6.* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>.

3.3.1 Legislativa vymezení

Právo na vzdělání je v České republice zakotveno v Listině práv a svobod, která je součástí Ústavního pořádku České republiky, ve vzdělávání dětí, žáků a studentů se zrakovým postižením je upraveno v České republice právními akty, vzdělávání se uskutečňuje s pomocí podpůrných opatření, která jsou odlišná nebo jsou poskytována nad rámec pedagogických a organizačních opatření.

*Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami upravuje Školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 16, Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a novela této vyhlášky - Vyhláška č. 147/2011 Sb.*³⁴

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) vyvozuje právo na vzdělání žáků se zrakovým postižením, v následujících *paragrafech § 2 zaručuje rovný přístup ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace kromě jiného i z důvodu zdravotního stavu při současném zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce § 16 specificky upravuje vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných.*³⁵

Vzdělávání žáků a studentů podle IVP upravuje § 18 zákona č. 561/2004 Sb., jehož cílem je zmírnit vliv poruchy, podpořit žáka při výuce a usnadnit žákovi vzdělávání. Individuální vzdělávací plán má respektovat potřeby žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzdělávání žáka podle IVP povoluje ředitel školy v té dané škole na žádost žáka či jeho zákonného zástupce dále s podporou pedagogicko-psychologického zařízení. Pomoc při tvorbě individuálního vzdělávacího programu, který vypracovává učitel daného předmětu, může zajišťovat výchovný poradce, popř. školní psycholog. IVP je vypracováván po vyšetření, dále vždy na začátku školního roku či po absolvovaném kontrolním vyšetření žáka a proběhne jeho schválení příslušným pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny či speciálně-pedagogického centra. V průběhu školního roku a v jeho závěru je IVP žáka zhodnocen pedagogy a následně pracovníkem poradny či centra.

³⁴ *Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb.* [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>

³⁵ *Zákon č. 561/2004 Sb.* [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-zrakovym-postizenim/legislativni-ramec-vzdelavani-zaku-a-studentu-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami.shtml>

Individuální vzdělávací plán by měl být vytvořen tak, aby si žák co nejvíce učivo osvojil, rozvíjel se a vyrovnal se s požadavky, které na něj příslušná škola či obor klade, a měl by být v souladu s kompetencemi absolventa. V individuálním vzdělávacím plánu jsou uvedeny kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky či speciální učebnice, které jsou nezbytné pro výuku žáka. Dále jsou v IVP např. specifikována doporučení pro domácí přípravu žáka.

Povinností školy je v případě, kdy zákonný zástupce žáka se sluchovým postižením se rozhodne integrovat žáka do běžné školy, podle § 6 odst. 6) školského zákona č. 561/2004 Sb. vytvořit pro žáka podmínky, které budou odpovídat jeho potřebám, a vypracovat IVP podle § 6 VYHLÁŠKA 73/2005 Sb a § 18 a 19 školského zákona; dále může ředitel povolit pomoc asistenta pedagoga.³⁶

---

³⁶ LANGER, J. – SOURALOVÁ, E. *Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3701-9.

4 Odborný výcvik

Odborný výcvik (dále jen OV) je považován za nedílnou součást výchovy a vzdělávání žáků. Ve výchovně vzdělávacím procesu odborného výcviku se obsah přetváří tvořivou prací UOV za aktivní účasti žáků v dynamický proces osvojování především odborných kompetencí. Cíl a obsah odborného výcviku je odvozen z obecného cíle specifických cílů odborných okruhů vzdělání RVP pro příslušný obor vzdělání.

V OV se používá totožných metod jako v pedagogickém procesu teoretických předmětů. Jednotlivé metody zde však mají odlišné kvantitativní zastoupení vzhledem ke specifčnosti předmětu odborný výcvik a zvláštnosti podmínek.

Dle Čadílka je cílem odborného výcviku osvojit si ty pracovní činnosti, pomocí kterých může absolvent vykonávat kvalifikovaně své povolání. Pracovní činnosti potřebné pro kvalifikovaný výkon povolání jsou charakterizovány učební osnovou daného odborného výcviku. Žáci si tyto činnosti pak osvojují postupně. Nejdříve si v nižších ročnících osvojují v odborném výcviku základní dovednosti, které jsou nezbytným základem. Současně se v počátcích učební doby musí adaptovat na úplně jiné podmínky učení ve zvoleném učebním oboru.³⁷

Ne však všichni žáci, kteří vstupují do učebního poměru, mají dostatečné množství informací o zvoleném oboru. Často nemají dostatek informací o možném budoucím uplatnění, a když se k tomu přidruží navíc počáteční neúspěch, ztrácejí tyto jedinci zájem o další učení a mohou tak nastat některé problémy, například kázeňské.

Od prvních dnů se setkávají žáci na pracovištích s novými požadavky, s novým systémem i metodikou vyučování odborného výcviku. Přicházejí s určitými a především rozdílnými vědomostmi a dovednostmi ve zvoleném oboru. Učitel odborného výcviku pak musí velmi rychle poznat, které dovednosti jsou dobré, na kterých lze stavět a které je potřebné rozvíjet. Pedagog musí mít však stále na zřeteli, že si žák může přinést i některé špatné návyky, které je nutné co nejdříve důsledným vedením, opakováním a procvičováním odstranit. V takových případech je potřeba věnovat danému jedinci individuální pozornost.³⁸

---

³⁷ ČADÍLEK, Miroslav. *Didaktika praktického vyučování I*. Brno: MU, 2005.

³⁸ ČADÍLEK, Miroslav. *Didaktika praktického vyučování I*. Brno: MU, 2005.

4.1 Práce s žáky se specifickými vzdělávacími potřebami

Žákům se sluchovým postižením by neměl jejich tělesný a duševní stav bránit v tom, aby se ve zvoleném oboru řádně vyučili, a stali se tak kvalifikovanými pracovníky, kteří jsou schopni se uplatnit na trhu práce.

Problematika způsobu vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami je v dnešní době právem velmi diskutovanou otázkou. Na základě ověřených zkušeností ze zahraničí je i v ČR evidentní snaha integrovat tyto žáky do škol běžného typu, tedy i do středních škol a pracovišť praktického vyučování.

Postiženému žákovi musí být prostory školy a pracoviště praktického vyučování dostupné tak, aby potřeboval co nejmenší pomoc okolí a byl tak soběstačný a samostatný. K tomu musí být k dispozici i odpovídající materiální vybavení a veškeré pomůcky. Velmi důležitým předpokladem je dostatečná připravenost učitelů odborného výcviku. Vedle odborných předpokladů, jsou potřebné základní znalosti příslušné oblasti speciální pedagogiky. Naprosto zásadní je bezproblémové začlenění postiženého žáka do třídního kolektivu a mezi pedagogy. Je nutné zajistit, aby se postižený žák nestal terčem různých útoků ze strany jeho vrstevníků a dospělých pracovníků na pracovištích. Pokud ale tento problém nastane, tak je zapotřebí ho včas adekvátně řešit. Problém nastává ale i tehdy, kdy je postiženému ze všech stran věnována nadměrná, až přehnaná péče.

Všichni žáci se zdravotním postižením mají právo bezplatně užívat během svého vzdělávání speciální učebnice a didaktické a kompenzační pomůcky, které jsou poskytované školou. Žáci, kteří nemohou vnímat řeč sluchem, mají právo na vzdělávání pomocí znakové řeči, což je bráno jako náhradní dorozumívací prostředek.

Pedagog sluchově postiženého žáka by měl mít dostatečné znalosti o komunikačních procesech a pravidlech, měl by disponovat základními znalostmi o sluchu, vadách či o kompenzačních pomůckách, které bude v odborném výcviku využívat.

4.2 Obor kadeřník

Vzdělávací obor kadeřník je řazen do kategorie vzdělání nazvané Střední odborné vzdělání s výučním listem, výstupním certifikátem je u tohoto oboru tedy výuční list.

Absolvent se uplatní v povolání kadeřník na pozici zaměstnance v různých typech provozoven, studií a salónů. Po získání praxe v oboru může podnikat jako OSVČ. Absolventi mohou pokračovat nástavbovým studiem.³⁹

4.2.1 Charakteristika přípravy v oboru

V oboru kadeřník se dle RVP žáci naučí základní kadeřnické úkony, jako je například ošetření a mytí vlasů, úprava vlasů. Úpravu vlasů mohou provádět různými technikami, naučí se tvarovat vlasy pomocí chemických úkonů, naučí se provádět různé techniky vodové ondulace, tónovat a barvit vlasy v souladu s trendy, vytvářet účesy vhodné pro zvláštní příležitosti, jako jsou například společenské události, svatby apod.

Cílem tohoto studijního oboru je také umět rozpoznávat různé onemocnění vlasů a vlasové pokožky, provádět diagnózu vlasu s odborným ošetřením a doporučit včasnou návštěvu lékaře, vhodně využívat přípravky vlasové kosmetiky podle stanovené diagnózy, uplatňovat estetické požadavky s ohledem na rozpoznání estetických vad a uplatňování zdravotních zásad u poskytování kadeřnických služeb.

V tomto oboru se také naučí rozpracovávat a zhotovovat náročné společenské účesy s vlastní návrhovou tvorbou s poskytnutím poradenské služby, která se u těchto úkonů kadeřnické praxe provádí. Vzhledem k tomu, že žáci přicházejí do kontaktu se zákazníkem, tak si osvojují i zásady společenského chování a profesionálního jednání.⁴⁰

4.2.2 Zdravotní omezení v rámci oboru kadeřník

Toto povolání nemohou vykonávat žáci, kteří mají vážné zdravotní potíže, jakými jsou závažná onemocnění končetin, závažná onemocnění pohybového systému, závažné poruchy imunitního systému či alergické reakce na chemické látky.

4.2.3 Odborné kompetence oboru kadeřník

Absolventi oboru kadeřník mají mít osvojené určité dovednosti, je nutné, aby upravovali účesy stříháním, tvarovali vlasy vodovou nebo trvalou ondulací nebo elektrickým ondulačním železem, ondulačními kleštěmi a žehličkou, prováděli odbarvování vlasů, melírovali vlasy odbarvováním a barvením, tónovali a barvili vlasy, dovedli upravovat vlasy

³⁹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 69-51-H/01 Kadeřník*. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: zpd.nuov.cz/RVP/H/RVP_6951H01_Kadernik.pdf

⁴⁰ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 69-51-H/01 Kadeřník*. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: zpd.nuov.cz/RVP/H/RVP_6951H01_Kadernik.pdf

do náročných společenských, popřípadě soutěžních účesů a dovedli využívat znalosti z historie účesové tvorby v moderní účesové tvorbě, upravovali zákazníkův vzhled například péčí o vousy, zhotovovali vlasové doplňky, upravovali je a ošetřovali, volili přípravky podle možnosti použití a bezpečně manipulovali s chemickými přípravky vlasové kosmetiky a dodržovali tak vhodné podmínky pro jejich správné dávkování, vhodně zvolili bezpečnou likvidaci po skončení životnosti přípravků. Dále je nutné, aby dodržovali pracovní kázeň, organizovali si vhodně svou práci v provozovně, soustavně si zvyšovali odbornost studiem odborné literatury a časopisů, zúčastňovali se předváděcích akcí a soutěží v účesové tvorbě.

Je také na místě, aby posoudili možnosti poskytnutí kadeřnických služeb z hlediska vyskytujících se chorob pokožky a vlasů, dodržovali zásady provozní a osobní hygieny, dodržovali zdravotně hygienické předpisy. Je nutné, aby rozvíjeli výtvarnou činnost a prováděli návrhové úpravy vlasů, rozvíjeli estetické cítění, tvořili účesy s ohledem na tvar obličeje a hlavy s cílem zakrýt případné estetické nedostatky a naopak dát vyniknout přednostem. Absolventi by měli vystupovat profesionálně k zákazníkům, měli by vhodně navazovat kontakt se zákazníky a v neposlední řadě poskytovat poradenské služby zákazníkovi.

Na pracovišti by měli dodržovat bezpečnost práce své i spolupracovníků a dalších osob vyskytujících se zde, dále by měli znát a dodržovat základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence, osvojit si zásady a návyky bezpečné a zdraví neohrožující pracovní činnosti včetně zásad ochrany zdraví, rozpoznat možnost nebezpečí úrazu nebo ohrožení zdraví a měli by být schopni zajistit odstranění závad a možných rizik.⁴¹

4.3 Obor kosmetické služby

Vzdělávací obor kosmetické služby je řazen do kategorie úplné střední odborné vzdělání s odborným výcvikem a maturitou, výstupním certifikátem je vysvědčení o maturitní zkoušce.

---

⁴¹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 69-51-H/01 Kadeřník*. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: zpd.nuov.cz/RVP/H/RVP_6951H01_Kadernik.pdf

Absolvent se uplatní v oboru kosmetička, pedikérka a manikérka ve studiích i kosmetických salonech. Absolventi mohou po úspěšném zakončení dále pokračovat ve studiu na vyšších odborných a vysokých školách, popřípadě v oborech zaměřených na zdravotnictví.⁴²

4.3.1 Charakteristika přípravy v oboru

V oboru kosmetické služby se dle RVP žáci naučí například důkladně pečovat o pleť obličeje a ostatních částí těla. Žáci se naučí kvalifikovaně provádět denní, večerní a slavnostní líčení, provádět také odbornou poradenskou službu, uplatňovat estetické zásady v kosmetických službách, vhodně používat kosmetické přípravky s přihlédnutím ke zdravému životnímu stylu. Využívat a obsluhovat kosmetické přístroje s ohledem na jejich vhodné využití v oboru.

V tomto oboru je kladen důraz na získání znalostí z oblasti zdravotní péče a biologie, žáci se učí rozpoznávat jednotlivá kožní onemocnění pokožky, nehtů na rukou i nohou, posoudit možnost ošetření, navrhnout možné postupy anebo doporučit lékařské odborné vyšetření.

4.3.2 Odborné kompetence v oboru kosmetické služby

Při poskytování odborné činnosti v kosmetických službách provádějí žákyně odborné ošetření pleti, která je v souladu s typem obličeje a aktuálním stavem pleti zákaznice, a vhodně volí technologické postupy s ohledem na případné estetické vady pleti.

Absolventi mají základní znalosti z dermatologie, provádějí klasifikaci pleti a kvalifikovaně provádí ošetření pleti. Orientují se v módních trendech současné doby a mají nové vědecké poznatky ve svém oboru. Provádějí samostatné úkony, jako je manikúra a pedikúra. S ohledem na typ zákazníka provádějí denní, večerní a slavnostní líčení, jsou schopni vytvářet také tzv. fantazijní líčení. Kvalifikovaně provádějí poradenskou službu, která se týká také zdravého životního stylu, mají přehled a orientaci v nových postupech a trendech současné doby.

---

⁴² *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 69-41-L/52 Vlasová kosmetika. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: pd.nuov.cz/RVP_5_vlna/RVP_6941L52_Vlasova_kosmetika.pdf*

Absolventi si soustavně zvyšují svou odbornost dalším studiem a účastní se předváděcích akcí, nejen v kosmetice, ale i v manikúře a pedikúře.

V provozovnách a kosmetických salonech používají vhodně přípravky pro ošetření pleti podle vlastností přípravků a aktuálního stavu pleti zákaznice. Dodržují samozřejmě bezpečné dávkování kosmetických přípravků. Sledují expiraci jednotlivých přípravků a znají způsoby jejich bezpečné a ekologické likvidace. Zajímají se také o nové technologie a postupy v oblasti poskytování kosmetické péče. Posoudí a včas rozpoznají závažné onemocnění kůže a nehtů s následným doporučením odborného lékaře. Poskytují odbornou kosmetickou péči u vyskytujících se chorob kůže. Dodržují osobní i provozní hygienu v kosmetických provozovnách a znají a dodržují hygienické předpisy. V neposlední řadě navrhují vlastní kresby denního a večerního líčení.⁴³

---

⁴³ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 69-41-L/52 Vlasová kosmetika. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: pd.nuov.cz/RVP_5_vlna/RVP_6941L52_Vlasova_kosmetika.pdf*

5 Praktická část

5.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem bakalářské práce bylo poukázat a přiblížit sluchové postižení, dále pak popsat problematiku sluchového postižení, charakterizovat potřeby sluchově postiženého žáka a navrhnout konkrétní možnosti, jak s ním pracovat při odborném výcviku.

Cílem výzkumného šetření bylo zmapovat, zda jsou učitelé a učitelé OV připraveni na práci se žákem se sluchovým postižením.

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na zkušenosti pedagogů oborů kadeřník a kosmetické služby. Konkrétně se jednalo o učitele odborného výcviku a učitele, kteří vyučují příslušné odborné předměty, jako např. technologie, materiály, odborné kreslení.

V rámci práce byl specifikován výzkumný problém, na jehož základě byly následně stanoveny jednotlivé výzkumné otázky.

5.1.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém byl definován následovně: Jak jsou učitelé odborných předmětů a učitelé OV připraveni pracovat se žákem se sluchovým postižením?

5.1.2 Výzkumné otázky

VO1: Obory kadeřník a kosmetické služby jsou méně často využívanou volbou pro studium sluchově postiženého žáka než ostatní doporučené obory.

VO2: Učitelé i učitelé OV se spíše obrátí pro případné rady na specializované centrum než k odborné literatuře.

VO3: Učitelé i učitelé OV, kteří se se žákem se sluchovým postižením setkali, si pomůcky do výuky připravovali převážně sami.

5.2 Výzkumný soubor

V tomto výzkumu se jednalo o profesní skupiny pedagogů odborného výcviku a teoreticky zaměřených předmětů v rámci oborů kadeřník a kosmetické služby působících na vybraných školách v Ústeckém kraji.

Vzhledem k tomu, že sama jsem několik let působila jako učitelka odborných předmětů na několika středních školách v Ústeckém kraji, rozhodla jsem se zkontaktovat právě školy v Ústeckém kraji a požádat jednotlivé vyučující o spolupráci s vyplněním dotazníků. Část dotazníků byla předána osobně a případně vyplňována společně s respondenty, zbylá část byla zaslána elektronickou formou přímo konkrétním pedagogům. Celkem bylo distribuováno 54 dotazníků, bohužel však nebyla jejich stoprocentní návratnost. Vyplněných dotazníků se vrátilo 38. Data potřebná pro výzkum byla tedy získána a následně zpracována z 38 dotazníků.

5.3 Metoda výzkumného šetření

Dotazník je dle Gavory *způsob písemného kladení otázek a získávání odpovědí*⁴⁴. Mezi jeho kladné vlastnosti patří relativně jednoduché a rychlé zpracování a vyhodnocení, je jednoduchý na vyplnění, není náročný na čas a na finanční prostředky. Má i několik záporných vlastností, což je například nepravdivost odpovědí respondentů, redukováná komunikace a neschopnost zachytit i nonverbální projev dotazovaných.

V rámci práce byl sestaven krátký dotazník, který je věnován otázkám zaměřeným na problematiku vzdělávání žáků se sluchovým postižením.

Dotazník jsme následně vyhodnotili, otázky zpracovali a k některým otázkám, u nichž to bylo funkční, jsme připojili také graf.

---

⁴⁴ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, s. 163.

5.4 Dotazník

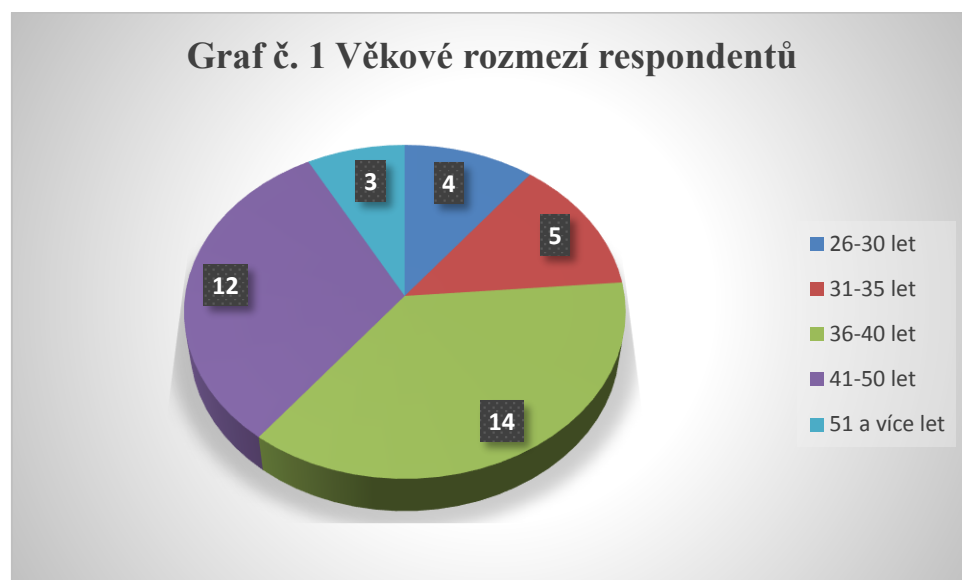
Osoba respondenta

Hlavička dotazníku byla zaměřena na osobu respondenta. Byli dotazováni na věk, délku praxe a místo jejich působení. Původním záměrem bylo mj. porovnat odpovědi respondentů v závislosti na délce jejich praxe.

Tabulka č. 2 Věk respondentů

Věkové rozmezí respondentů	Poč. resp.
26 – 30 let	4
31 – 35 let	5
36 – 40 let	14
41 – 50 let	12
51 let a více let	3

Věk respondentů jsem rozdělila do 5 skupin. Z Tabulky č. 2 vyplývá, že nejčastěji byla zastoupena věková kategorie 36–40 let, další zastoupení tvoří věková kategorie 41–50 let.

Tabulka č. 3 Délka praxe respondentů

Délka praxe respondentů	Poč. resp.
1-5 let	4
6-10 let	5
11-15 let	11
16-20 let	6
21-25 let	6
26-30 let	4
31 a více let	3

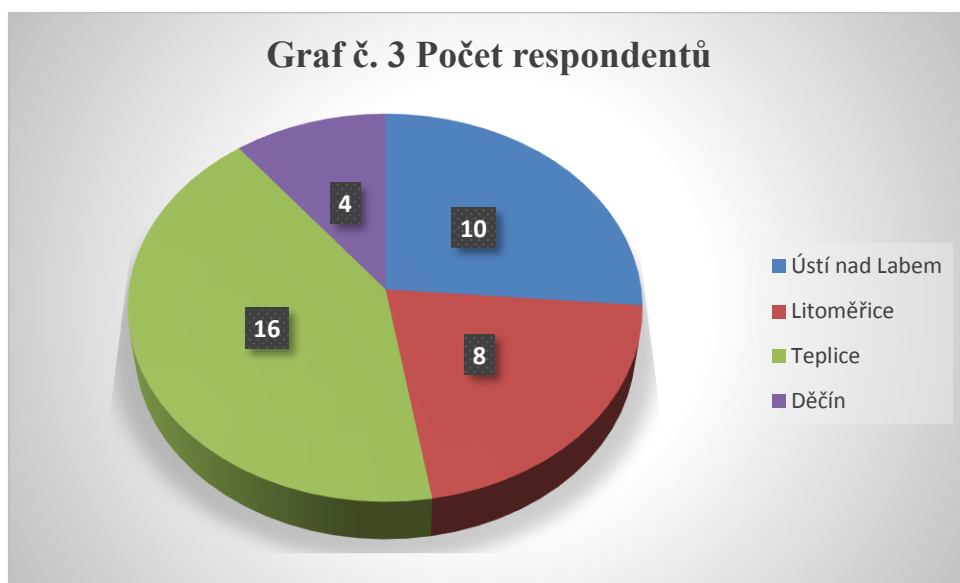
Pro potřeby našeho výzkumu, bylo důležité znát i délku praxe jednotlivých respondentů. Délku praxe jsem rozdělila do 7 skupin, nejpočetněji byla zastoupena skupina s délkou praxe v rozmezí 11–15 let.

Tabulka č. 4 Místo působení respondenta

Místo působení respondentů	Poč. resp.
Ústí nad Labem	10
Litoměřice	8
Teplice	16
Děčín	4

Při pohledu na Graf č. 3 je zřejmé, že největší zastoupení učitelů odborného výcviku mají učitelé z Teplic. Z 38 dotazovaných uvedlo své místo působení v Ústí nad Labem 10, v Litoměřicích, kde působí 3 střední školy, jich působí 8, jako Teplice uvedlo své místo působení 16 respondentů a Děčín pouze 4 respondenti.

Otázka č. 1

Setkal/a jste se ve své praxi se žákem se sluchovým postižením? ANO NE

Z celkového počtu 38 respondentů se jich se žákem se sluchovým postižením setkalo pouze 14. Přestože by se mohlo zdát, že se jedná o vysoké číslo, je to způsobeno tím, že dotazníky vyplňovali pedagogové působící na stejných školách. Pokud žák úspěšně

absolvoval obor, během tří ročníků se setkal s 6 různými učiteli odborných předmětů a učiteli odborného výcviku.

Otázka č. 2

Víte, jaké zásady je nutné při práci se žákem se sluchovým postižením dodržovat (např. zásady správné komunikace)?

Uveďte konkrétní příklady:

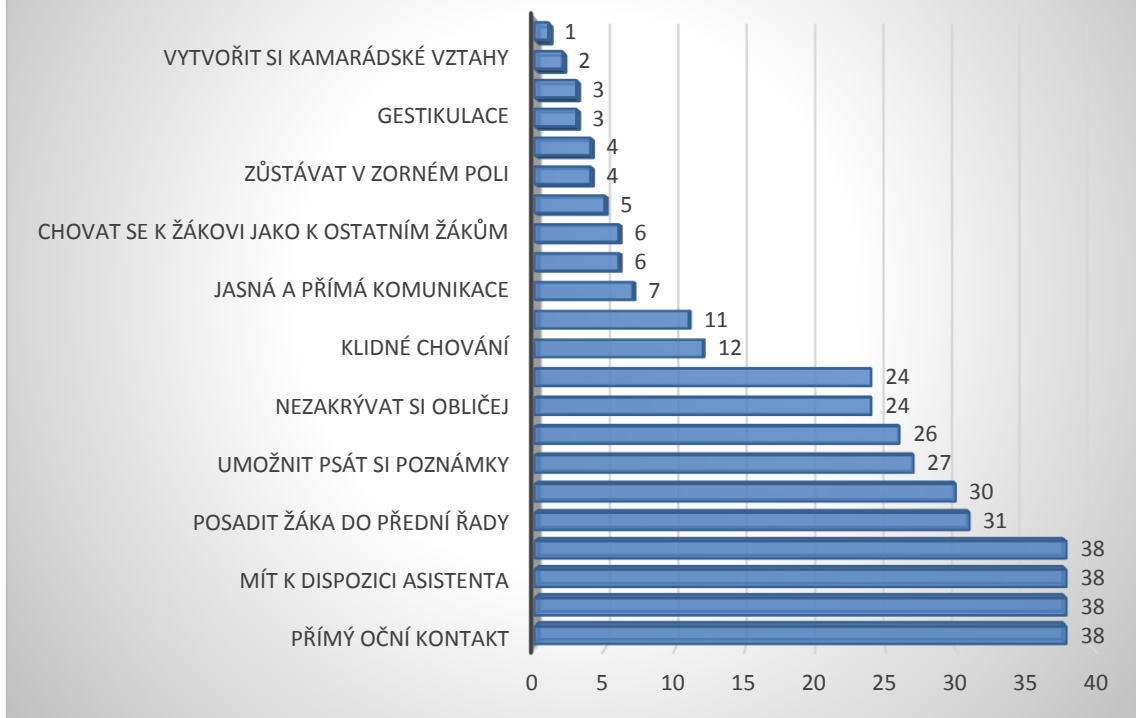
Všichni učitelé odborných předmětů a učitelé odborného výcviku zodpověděli tuto otázku kladně a uvedli alespoň jeden konkrétní příklad. Mezi nejčastější odpovědi patřily: používání naslouchadel, mluvit srozumitelně a pomalu, individuální přístup, pozitivní vztah k žákovi (bez předsudků). Konkrétně jsou odpovědi zpracovány v následující tabulce a vizualizovány v grafu.

Tabulka č. 5 Víte, jaké zásady je nutné při práci se žákem se sluchovým postižením dodržovat?

Odpověď	Poč. resp.
Přímý oční kontakt	38
Použití naslouchadla	38
Mít k dispozici asistenta	38
Mluvit pomalu a zřetelně	38
Posadit žáka do přední řady	31
Nechodit příliš daleko	30
Umožnit psát si poznámky	27
Využívat speciální pomůcky	26
Nezakrývat si obličej	24
Vyžadovat individuální plán	24
Klidné chování	12
Doporučit žákovi, aby se hlásil	11
Jasná a přímá komunikace	7
Přesvědčit se, že postupuje správně	6
Chovat se k žákovi jako k ostatním žákům	6
Nezvyšovat hlas	5
Zůstat v zorném poli	4
Odbourat zbytečné hlasové projevy	4
Gestikulace	3
Začlenit žáka do skupinových prací	3
Vytvořit si kamarádské vztahy	2
Dovolit spolužákům, aby mu pomohli	1

Graf č. 5 Víte, jaké zásady je nutné při práci se žákem se sluchovým postižením dodržovat?

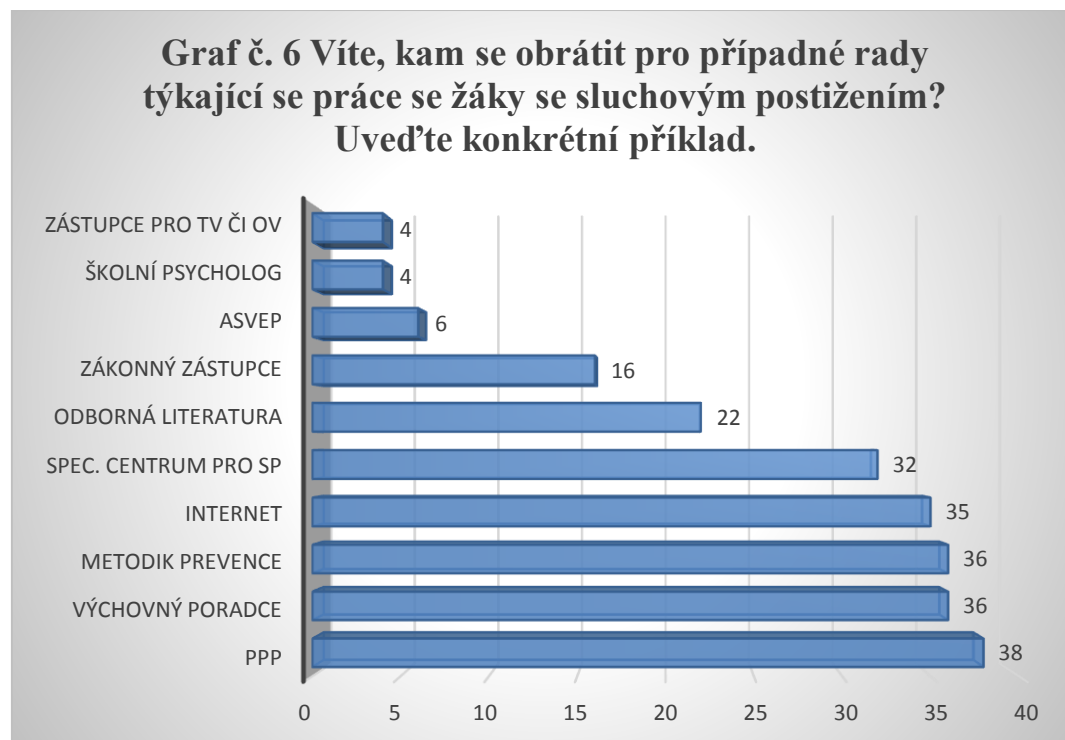
Otázka č. 3

Víte, kam se obrátit pro případné rady týkající se práce se žáky se sluchovým postižením? Uveďte konkrétní příklad.

Téměř všichni respondenti věděli, kam se obrátit v případě, že potřebují specializovanou radu či pomoc. Nejčastěji by se nejprve obrátili na výchovného poradce nebo Pedagogicko-psychologickou poradnu, následně by zkontaktovali Centrum služeb pro sluchově postižené (CESPO).

Tabulka č. 6 Víte, kam se obrátit pro případné rady týkající se práce se žáky se sluchovým postižením? Uveďte konkrétní příklad.

Odpovědi	Poč. resp.
PPP	38
Výchovný poradce	36
Metodik prevence	36
Internet	35
Spec. centrum pro SP	32
Odborná literatura	22
Zákonný zástupce	16
ASVEP	6
Školní psycholog	4
Zástupce pro TV či OV	4

Otázka č. 4

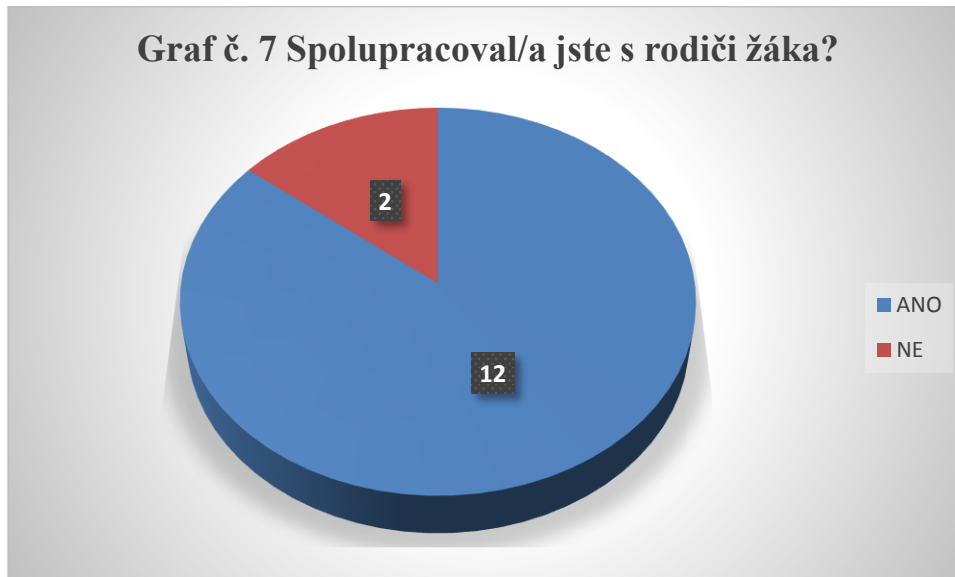
Pokud jste se se žákem se sluchovým postižením setkal/a/:

a) Jaké zásady jste při práci s ním dodržoval/a/?

Odpovědi na tuto otázku se vesměs shodovaly s odpověďmi v otázce č. 2. Opět se zde objevily následující odpovědi: mluvit srozumitelně a pomalu, individuální přístup k žákovi. Na rozdíl od odpovědí v otázce číslo 2 byly tyto přesněji zformulované a konkrétnější. Respondenti se neomezovali na pouhé konstatování, že je třeba dodržovat zásadu přiměřené komunikace, ale vypisovali, jak by tato komunikace měla přesně vypadat, tj. např. oční kontakt, výrazná artikulace.

b) Spolupracoval/a/ jste s rodiči žáka?

Nutnost spolupráce s rodiči či zákonnými zástupci žáka závisí na míře a stupni postižení žáka. Kvalitní spolupráci však ovlivňuje také zájem učitelů a rodičů na spolupráci. Dotazovaní ve 2 případech uvedli, že rodiče neměli o spolupráci zájem a nereagovali na zájem o užší spolupráci ze strany učitele OV.

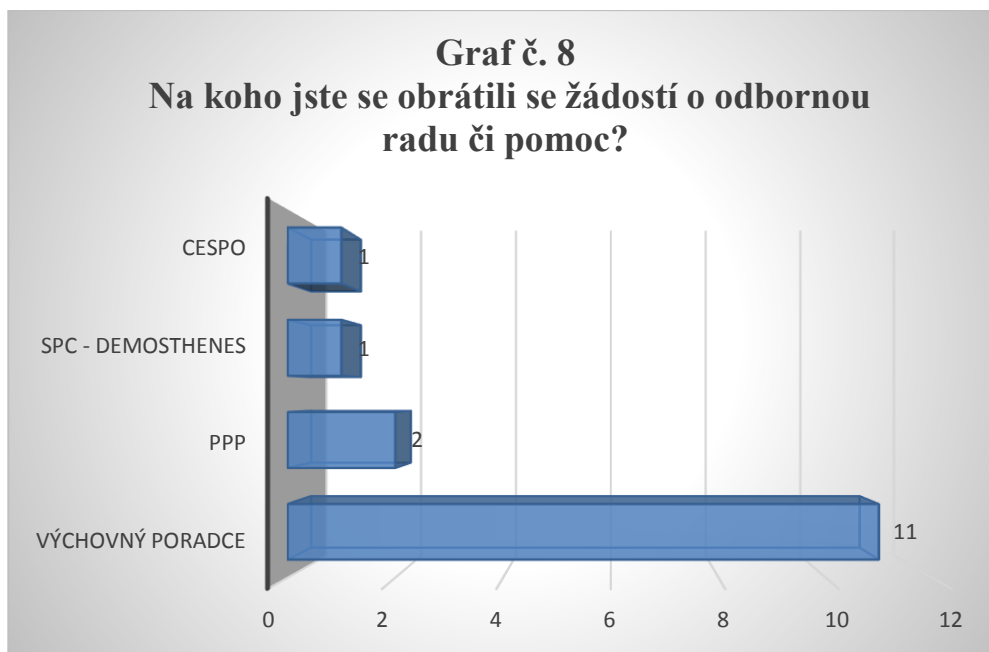

c) Obrátil/a/ jste se na někoho se žádostí o odbornou radu či pomoc?

Pokud ano, na koho?

Ze 14 učitelů, kteří se se žákem se sluchovým postižením setkali, se jich 11 na někoho obrátilo se žádostí o odbornou radu či pomoc. I zde se odpovědi shodovaly s odpověďmi

v jedné z předchozích otázek, konkrétně s odpověďmi v otázce č. 3. Nejčastěji respondenti uváděli možnost obrátit se na výchovného poradce, Pedagogicko-psychologickou poradnu, Centrum služeb pro sluchově postižené, dále uváděli Speciálně pedagogické centrum (konkrétně Demosthenes).

d) Připravoval/a/ jste speciální pomůcky pro žáka se sluchovým postižením?

Tuto otázku zodpovědělo všech 14 dotazovaných kladně. Všichni učitelé, kteří se žákem se sluchovým postižením pracovali, pro něj tedy připravovali speciální pomůcky. Je to způsobeno tím, že aby tyto pomůcky byly funkční, je třeba je připravit na míru každému žákovi.

e) Byly vám speciální pomůcky pro žáka se sluchovým postižením poskytnuty školou? Pokud ano, o jaké pomůcky se jednalo?

Ze 14 respondentů 6 odpovědělo kladně. Konkrétně se jednalo o pomůcky, které patří k vybavení provozovny odborného výcviku, tedy o světelnou signalizaci příchodu zákazníka, zrcadla a počítač.

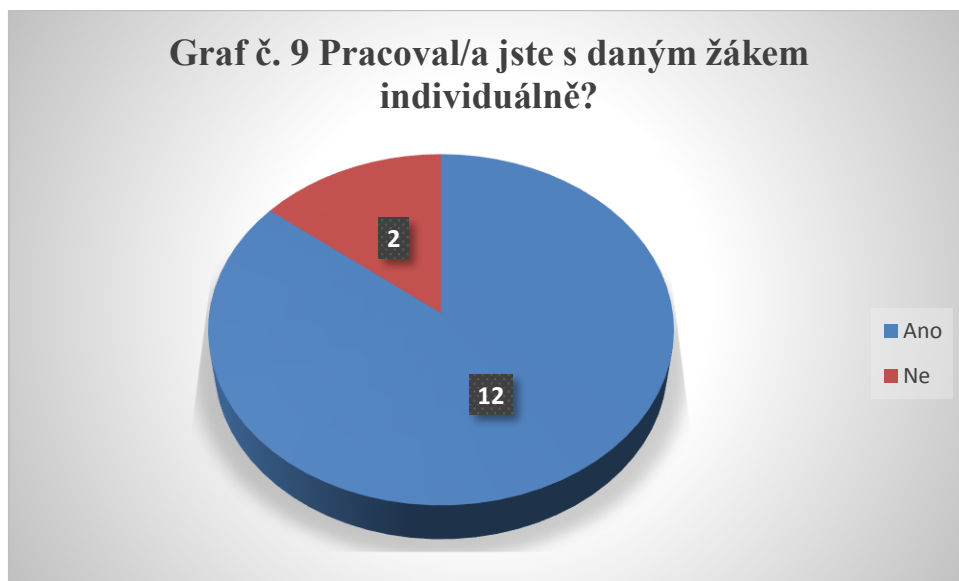
f) Jaké vztahy měl žák se sluchovým postižením se spolužáky?

Nikdo z respondentů nezaznamenal, že by měl žák se sluchovým postižením problematické vztahy s ostatními spolužáky. 4 respondenti připustili, že zpočátku měl žák

potíže se začleněním do skupiny, ale tyto potíže byly pouze přechodného charakteru. Třikrát se objevila odpověď, že spolužáci tomuto žákovi ochotně pomáhali.

g) Pracoval/a jste s daným žákem individuálně?

12 dotazovaných uvedlo, že se žákem pracovalo individuálně, pouze u 2 jsme zaznamenali zápornou odpověď s poznámkou, že nebylo potřeba.

Otázka č. 5

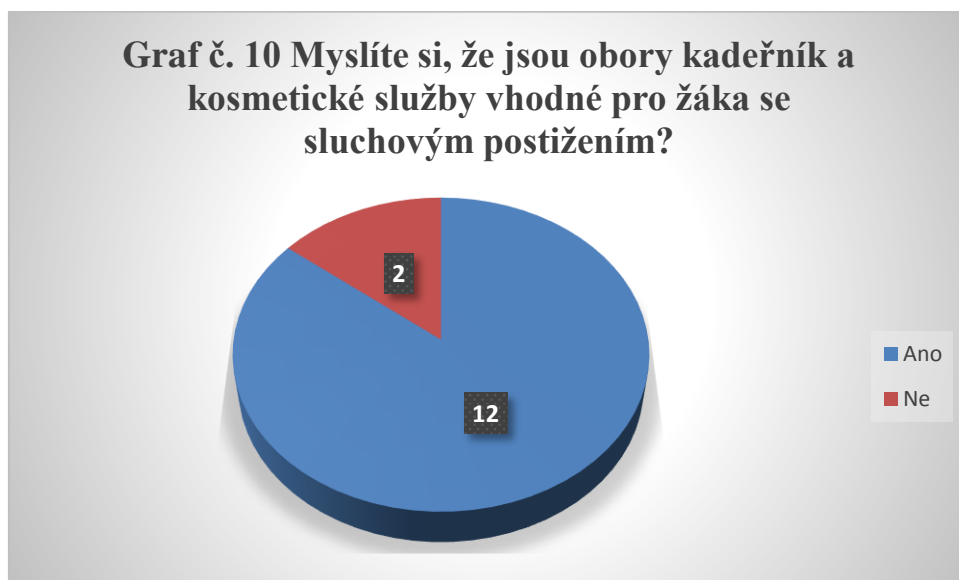
Pokud jste se se žákem se sluchovým postižením doposud nesetkal/a/, víte, jaké pomůcky byste využil/a/ při odborném výcviku?

Všichni dotazovaní respondenti uvedli alespoň dva příklady pomůcek, které by bylo možné využít v odborném výcviku. Nejčastěji zmiňovali knihu Technologie pro 1., 2., 3. ročník, kde jsou popsány technologické postupy u všech kadeřnických úkonů. Dále pak zmiňovali obrázky s technologickými postupy. Další vhodnou pomůckou bylo vhodné nastavení zrcadel, užívání počítače či notebooku. Dále respondenti uvedli užití naslouchadel.

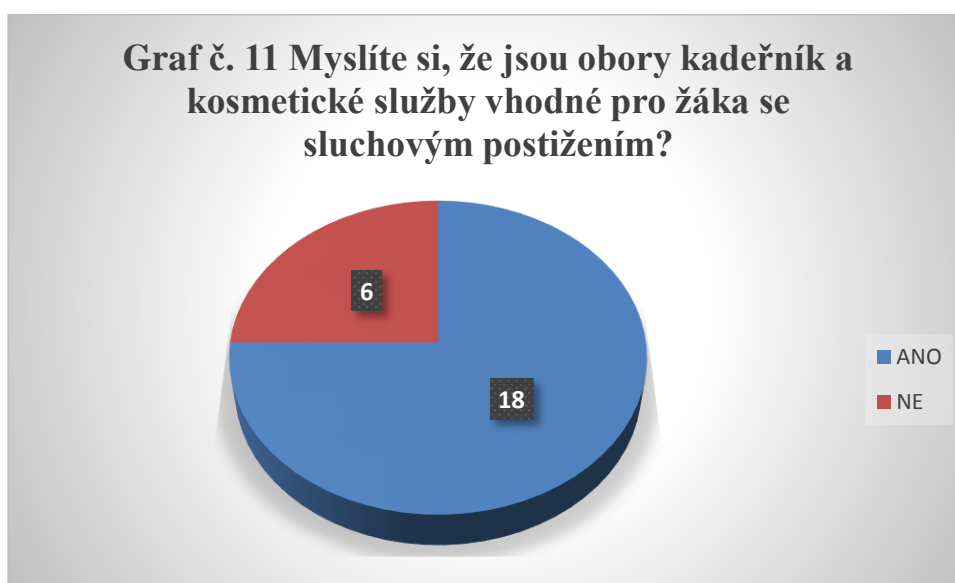
Otázka č. 6

Myslíte si, že jsou obory kadeřník a kosmetické služby vhodné pro žáka se sluchovým postižením?

Z respondentů, kteří se setkali ve své praxi se žákem se sluchovým postižením, odpovědělo 12 respondentů kladně a 2 záporně.

Respondentů, kteří se ve své praxi nesečkali se žákem se sluchovým postižením, bylo 24. Z nich 18 respondentů odpovědělo kladně, tzn., že obor kadeřník a kosmetické služby jsou vhodnou volbou pro studium, zbylých 6 respondentů odpovědělo záporně.

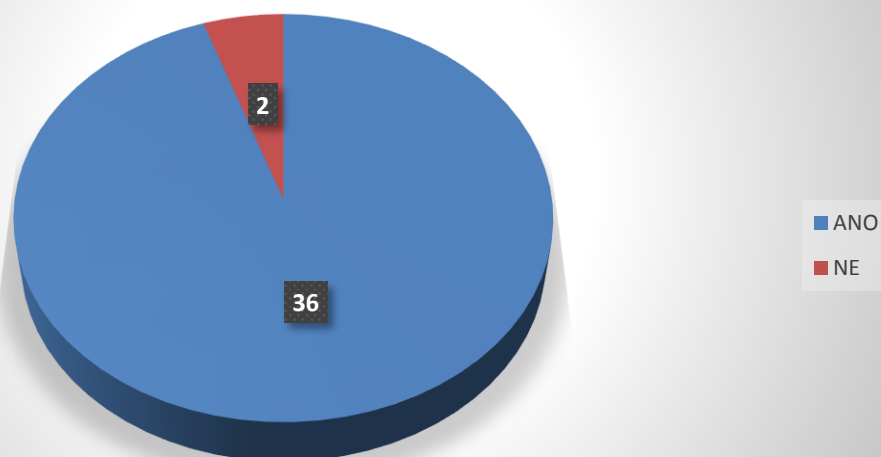

Otázka č. 7

Máte zájem zvyšovat si svoji odbornost v práci se žákem se zdravotním postižením či znevýhodněním?

Poslední otázka v dotazníku byla směřována na ochotu pedagogů dále se vzdělávat v problematice vzdělávání žáků se zdravotním postižením či zdravotním znevýhodněním. Z 38 respondentů odpovědělo kladně 36, zbývající 2 respondenti nemají zájem dále si zvyšovat svou odbornost v práci se žákem se zdravotním postižením či znevýhodněním. Při podrobnějším zkoumání bylo zjištěno, že se jednalo o respondenty s nejdelší praxí v oboru.

Graf č. 12 Máte zájem zvyšovat si svoji odbornost v práci se žákem se zdravotním postižením či znevýhodněním?

6 Shrnutí

6.1 Ověřování výzkumných otázek

VO1: Obory kadeřník a kosmetické služby jsou méně často využívanou volbou pro studium sluchově postiženého žáka než ostatní doporučené obory.

Výzkumná otázka VO1 byla potvrzena. Obor kadeřník a kosmetické služby ve skutečnosti nepatří mezi nejvyhledávanější obory u žáků se sluchovým postižením. To potvrzuje nízký počet respondentů, kteří se setkali ve své praxi se žákem se sluchovým postižením.

Ve skutečnosti by se žákem se sluchovým postižením byla ochotna pracovat většina dotazovaných, což potvrzuje mj. otázka č. 6 *Myslíte si, že je obor kadeřník vhodný pro žáka se sluchovým postižením?* Z respondentů, kteří se setkali ve své praxi se žákem se sluchovým postižením, odpovědělo 12 respondentů kladně a dva záporně. Respondentů, kteří se ve své praxi nesetkali se žákem se sluchovým postižením, bylo 24. Z toho 18 respondentů odpovědělo kladně, tzn., že obory kadeřník a kosmetické služby jsou vhodnou volbou pro studium, zbylých 6 respondentů odpovědělo záporně.

VO2: Učitelé i učitelé OV se spíše obrátí pro případné rady na specializované centrum než k odborné literatuře.

Výzkumná otázka VO2 byla opět potvrzena. Téměř všichni respondenti věděli, kam se obrátit v případě, že by potřebovali specializovanou radu či pomoc a z šetření vyplývá, že informace a rady by hledalo v odborné literatuře 22 respondentů. 36 respondentů by se obrátilo na výchovného poradce v dané škole. Na Centrum pro sluchově postižené by se obrátilo 32 respondentů. Překvapivým zjištěním byl fakt, že všichni respondenti by se obrátili na pedagogicko-psychologickou poradnu (viz Tabulka č. 3). Také otázka 4c (*Obrátil/a/ jste se na někoho se žádostí o odbornou radu či pomoc? Pokud ano, na koho?*) potvrzuje tuto výzkumnou otázku. Nejčastěji respondenti uváděli možnost obrátit se na výchovného poradce, Pedagogicko-psychologickou poradnu, Centrum služeb pro sluchově postižené, dále uváděli Speciálně pedagogické centrum (konkrétně Demosthenes).

VO3: Učitelé i učitelé OV, kteří se se žákem se sluchovým postižením setkali, si pomůcky do výuky připravovali převážně sami.

Výzkumná otázka č. 3 byla opět potvrzena. Všichni učitelé, kteří se žákem se sluchovým postižením pracovali, pro něj tedy připravovali speciální pomůcky. Konkrétně se jednalo o pomůcky, které patří k vybavení provozovny odborného výcviku, tedy o světelnou signalizaci příchodu zákazníka, zrcadla a počítač.

Závěr

Bakalářská práce nazvaná *Žák se sluchovým postižením při odborném výcviku* je věnována problematice vzdělávání žáků se sluchovým postižením při odborném výcviku. Cílem práce bylo charakterizovat problematiku sluchového postižení, popsat specifické potřeby žáka se sluchovým postižením a navrhnout konkrétní možnosti, jak s ním pracovat při odborném výcviku, a na základě výsledků dotazníkového šetření popsat připravenost vyučujících pro práci s tímto žákem.

V současné době si příliš mnoho žáků se sluchovým postižením nezvolí vzdělávací obory kadeřník a kosmetické služby. Tyto dva obory spadají do sektoru služeb a předpokládají práci s lidmi. Absolvent těchto oborů by tedy mimo základních oborových dovedností měl mít velmi dobré komunikační dovednosti, což lidem se sluchových postižením obvykle činí potíže.

Práce se žákem se sluchovým postižením se v mnohém odlišuje od práce se žáky bez postižení, vyplývá to ze speciálních vzdělávacích potřeb, které žák má, a které je třeba ve výchovně-vzdělávacím procesu mít na zřeteli.

Pedagog by měl být důkladně obeznámen s úrovní postižení či vady žáka a dle toho uzpůsobovat svou pedagogickou činnost. V přípravách na výuku či výcvik by tak měl pamatovat např. na přípravu poznámek či klíčových slov pro žáka, posoudit, zda bude jeho případný výklad pro žáka srozumitelný, a promýšlet si svůj pohyb po výcvikovém pracovišti a umístění žáka se sluchovým postižením. Zajištění vhodných podmínek ve třídě, učebně či provozovně a umožnění žáku užívat nutné kompenzační pomůcky jsou samozřejmostí.

Práce se žáky se sluchovým postižením je velmi specifická a vyžaduje důkladnou přípravu. Předpokládá se, že se všichni pedagogičtí pracovníci, kteří se žákem pracují, nespolehnou pouze na znalosti a vědomosti, které nabyli během studií, ale i nadále aktivně vyhledávají informace a dále se vzdělávají (nejlépe v pedagogice sluchově postižených neboli surdopedii). Protože však odborná literatura ne vždy dokáže přinést odpovědi na všechny otázky, které se mohou při práci se žákem se sluchovým postižením vyskytnout, může pedagog cítit potřebu obrátit se na odborníky. Může se obrátit na speciálně pedagogické centrum či speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené.

Jak již bylo výše uvedeno, práce se žáky se sluchovým postižením je velmi osobitá, má svá specifika a zásady, které vycházejí ze speciálních vzdělávacích potřeb žáků. Vedle

toho je ale třeba si uvědomit ještě skutečnost, že každý žák je výjimečný a stejně výjimečné jsou i jeho potřeby, proto se musí každý pedagog, který se na jeho vzdělávání podílí, snažit rozpoznat potřeby žáka, navázat spolupráci s jeho rodiči, dále se vzdělávat či shánět informace, připravovat pomůcky, které bude mít žák k dispozici.

Jeho úspěšnost ve výchovně vzdělávacím procesu nezávisí pouze na jeho schopnostech, ale také na jeho začlenění se do skupiny, proto by pedagog měl v neposlední řadě důkladně analyzovat klima ve třídě.

Seznam použitých informačních zdrojů:

BÝTEŠNÍKOVÁ, I., HORÁKOVÁ, R., KLENKOVÁ, J. *Logopedie & Surdopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-136-2

ČADÍLEK, Miroslav. *Didaktika praktického vyučování I*. Brno: MU, 2005.

FISCHER, Slavomil – ŠKODA, Jiří. *Speciální pedagogika. Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-80-7387-014-0

HÁJKOVÁ, Vanda. *Integrativní pedagogika*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2005, s. 27: ISBN: 80- 86856-05-4

HORÁKOVÁ, Radka. Uvedení do surdopedie. In PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. s. 127 – 141. ISBN:80-7315-120-0

HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: Úvod do surdopedie* Praha: Portál, 2012.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících po jejich vlastním osudu - 2. díl*. Praha: FRPSP, Septima, 1998.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

JANOTOVÁ, Naděžda – SVOBODOVÁ, Karla. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998 - ISBN 80-7216-050-8

KAŠPAR, Zdeněk. *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. 2., oprav. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Vzdělávání žáků se zdravotním postižením ve středních školách*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87063-55-3

LANGER, J. – SOURALOVÁ, E. *Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3701-9

LANGER, Jiří – KUČERA, Pavel. Komunikace s osobami se sluchovým postižením In LUDÍKOVÁ, Libuše – KOZÁKOVÁ, Zdeňka. *Specifika komunikace s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

MACUROVÁ, Alena. Jazyk v komunikaci neslyšících (Předběžné poznámky). In *Slovo a slovesnost*, 55 1994, s. 121-132.

MICHALÍK, J. *Školská integrace dětí se zdravotním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999.

- NOVÁK, A. *Korekce sluchových vad sluchadly*. Praha: vlastní náklady autora, 1995.
- PULDA, Miloš, LEJSKA, Mojmir. *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996. - ISBN 80-7013-226-4
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2. přepr. a akt.vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN: 807367047X
- JESENSKÝ, Ján. *Integrace – znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN: 9788071846918
- SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-691-9
- ŠÁNDOROVÁ, Zdenka. *Vybrané kapitoly z komprehensivní surdopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003.
- ŠKODOVÁ, Eva, JEDLICKA, Ivan a kol. *Klinická logopedie*. 2., akt. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN: 80-7178-546-6
- ŠLAPÁK, Ivo – FLORIÁNOVÁ, Pavla. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatric*. Brno: Paido, 1999.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3., rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004.
- VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací: Efektivní komunikace v praxi*. Praha: Grada, 2008 - ISBN: 978-80-247-2614-4

Internetové zdroje:

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 69-51-H/01 Kadeřník. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: zpd.nuov.cz/RVP/H/RVP_6951H01_Kadernik.pdf

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 69-41-L/52 Vlasová kosmetika. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: pd.nuov.cz/RVP_5_vlna/RVP_6941L52_Vlasova_kosmetika.pdf

SLOWÍK, Josef. Speciální pedagogika: Integrace a inkluze. Metodický portál: Články [online]. 26. 06. 2012, [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/16169/SPECIALNI-PEDAGOGIKA-INTEGRACE-A-INKLUZE.html>. ISSN 1802-4785.

Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>

Zákon č. 49/2009 Sb. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-49-2009-sb-kterym-se-meni-zakon-c-561-2004-sb>.

Zákon č. 561/2004 Sb. [online]. [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/vzdelavani-deti-se-specialnimi-potrebami/vzdelavani-deti-se-zrakovym-postizenim/legislativni-ramec-vzdelavani-zaku-a-studentu-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami.shtml>

Přílohy

Příloha č. 1 Dotazník

Vážené kolegyně,

prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který bude sloužit pro potřeby mé bakalářské práce. Informace zjištěné z dotazníkového šetření jsou anonymní. Celkové výsledky budou součástí připravované bakalářské práce, jejímž cílem je zjistit, kolik žáků se sluchovým postižením studuje obor kadeřník či kosmetické služby v Ústeckém kraji.

Děkuji

Markéta Mikšovská

Věk	
Délka praxe	
Místo působení	
Jaké je Vaše profesní zařazení	

1	Setkal/a/ jste se ve své praxi se žákem se sluchovým postižením?	ANO	NE
2	Víte, jaké zásady je nutné při práci se žákem se sluchovým postižením dodržovat (např. zásady správné komunikace)? Uveďte konkrétní příklad.		

3	Víte, kam se obrátit pro případné rady týkající se práce se žáky se sluchovým postižením? Uveďte konkrétní příklad.	
4	<p>Pokud jste se se žákem se sluchovým postižením setkal/a/:</p> <p>a)Jaké zásady jste při práci s ním dodržoval/a/?</p> <p>b)Spolupracoval/a/ jste s rodiči žáka?</p> <p>c)Obrátil/a/ jste se na někoho se žádostí o odbornou radu či pomoc?</p> <p style="padding-left: 40px;">Pokud ano, na koho?</p> <p>d)Připracoval/a/ jste speciální pomůcky pro žáka se sluchovým postižením?</p> <p>e)Byly vám speciální pomůcky pro žáka se sluchovým postižením poskytnuty školou? Pokud ano, o jaké pomůcky se jednalo?</p> <p>f)Jaké vztahy měl žák se sluchovým postižením se spolužáky?</p>	<p style="text-align: center;">ANO NE</p> <p style="text-align: center;">ANO NE</p> <p style="text-align: center;">ANO NE</p>

	g)Pracoval/a jste s daným žákem individuálně?	ANO	NE
		ANO	NE
5	Pokud jste se se žákem se sluchovým postižením doposud nesetkal/a/, víte, jaké pomůcky byste využil/a/ při odborném výcviku?		
6	Myslíte si, že je obor kadeřník vhodný pro žáka se sluchovým postižením?	ANO	NE
7	Máte zájem zvyšovat si svoji odbornost v práci se žákem se zdravotním postižením či znevýhodněním?	ANO	NE